

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus XXI.

Fasciculus I.

MERÉNYI KÁLMÁN

**A prostitúciós jellegű cselekmények
egyres kriminológiai kérdései**

SZEGED

1974

Redigunt

GYÖRGY ANTALFFY, ÖDÖN BOTH, ANTAL FONYÓ, ISTVÁN KOVÁCS,
JÁNOS MARTONYI, KÁROLY NAGY, ELEMÉR PÓLAY

Edit

*Facultas Scientiarum Politicarum et Juridicarum Universitatis Szegediensis
de Attila József nominatae*

Nota

Acta Jur. et Pol. Szeged

Szerkeszti

ANTALFFY GYÖRGY, BOTH ÖDÖN, FONYÓ ANTAL, KOVÁCS ISTVÁN,
MARTONYI JÁNOS, NAGY KÁROLY, PÓLAY ELEMÉR

Kiadja

*A Szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara.
(Szeged, Lenin krt. 54.)*

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

I.

A PROSTITÚCIÓS CSELEKMÉNYEKRŐL ÁLTALÁBAN

A nemi erkölcs elleni bűncselekmények között olyan cselekményeket is találhatunk, amelyek a nemi kapcsolatok társadalmi rendjét azáltal sértik, hogy elkövetőik munka nélkül, mások nemi vágyának üzletszerű kihasználásával, különféle szexuális cselekmények végzése vagy elkövetése révén, a szóban forgó bűncselekmények üzletszerű folytatása által kívánnak különböző előnyökhöz jutni.

E bűncselekmények kategóriájába a következő — a büntetőjog és az államigazgatási jog hatáskörébe tartozó — jogilag is szabályozott — cselekmények tartoznak:

- az üzletszerű kéjelgés,
- az üzletszerű kéjelgésre rábírás,
- az üzletszerű kéjelgés elősegítése,
- a kitartottság és
- a kerítés.

Ezek az ún. „parazita” jellegű tevékenységek és véleményünk szerint társadalmi természeténél fogva e cselekménycsoporthoz kapcsolódik a közveszélyes munkakerülés is, amelynek elkövetői személyiségükben hasonló vonásokat mutatnak. E nézetünket alátámasztja az is, hogy a Btk. a prostitúciós cselekmények vonatkozásában speciális visszaesőnek — mint minősített esetnek — tekinti azt az elkövetőt is, akit korábban közveszélyes munkakerülésért ítélték el. Ugyanígy rendelkezik a törvény abban az esetben is, amikor a közveszélyes munkakerülésért felelősségre vont személyt korábban prostitúciós cselekmény miatt vontak felelősségre.¹

¹ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve 214. §. (3). A Miniszteri Indokolás szerint: „E büntettek (.....) közös jellegzetesége, hogy elkövetőjük munka nélkül akar keresethez jutni, ideértve az olyan tevékenységet is, amelyet a szocialista erkölcs elítél” 351. oldal 4. bek. Kiemelés tőlünk.) — M. K.) Ugyanígy Lukács—Traytler: „A visszaesés indoka leggyakrabban az ún. rokon-büntettekbe sodródásban, azok velejárójaként vagy eredményeként jelentkeznek. Következésképpen nemcsak a kéjelgés ismétlését, hanem minden olyan büntettet visszaesésnek kell tekinteni, amelynek az elkövetője a test árubabocsátását üzletnek és a munkanélküli keresetet megélhetésnek tekinti.” Dr. Lukács Tibor—Dr. Traytler Endre: A nemi erkölcs elleni büntettek, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Bp. 1963. 274. és következő old. E nézetünket osztja Schultheisz Emil is „A törvény a visszaesés meghatározásánál azért törte át az egyébként követett specialitás elvét, mivel a felsorolt bűncselekmények valamennyien elősdi jellegűek.” Dr. Schultheisz Emil: A nemi erkölcs elleni büntettek de lege lata. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Bp. 1966. 233. oldal. Hasonlóképpen foglal állást Földvári József, aki szerint: „A bűncselekmények csoportbafoglalását az azonos motívum, a munka nélküli jövedelemszerzés vágya indokolja. Büntetőjog. Különös Rész. Tankönyvkiadó. Bp. 1972. 233. old. A Büntető Törvénykönyv Kommentárja is megállapítja, hogy „A (3) bekezdésben meghatározott büntettek közös jellegzetessége ugyanis, hogy az elkövető vagy munka

II.

A PROSTITÚCIÓ BÜNTETŐJOGI FOGALMA ÉS SZABÁLYOZÁSA

1. A prostitúció fogalmának tartalma a hatályos jog szerint

A férfi és nő közötti kapcsolat mindenkor a társadalom erkölcsi felfogását tükrözi. A különböző korokban és társadalmakban bizonyos magatartások más és más értékelésben részesültek, így a nemek közötti kapcsolat vonatkozásában is eltérő felfogások uralkodtak.

Magyarországon a felszabadulást követő években a prostitúció jogilag megengedett tevékenység volt és csak 1950-ben szüntették meg e magatartás államilag engedélyezett gyakorlását.²

Az 1955. évi 17. számú törvényerejű rendelet 6. §-a szerint: Büntettet követ el és két évig terjedhető börtönnel büntetendő az, aki üzletszerű kéjelgést folytat, vagy aki lakását üzletszerű kéjelgés céljára másnak rendelkezésre bocsátja.³

A jogi szabályozás a homoszexuális prostitúciót nem rendezte és csupán természet elleni fajtalanságként büntette a férfiak közötti ilyen jellegű cselekményeket, de az üzletszerű elkövetést nem értékelte. Ez bizonyos vonatkozásban nem megalapozott, mert amíg a nők többnyire heteroszexuális nemi cselekményeket követnek el, addig a férfiak a természet elleni fajtalanság révén érnek el előnyt.

A nők által folytatott prostitúció tömeges felszámolását a „nő teljes szociális és politikai felszabadítása, a nők munkához való jogának biztosítása és a munka minden nemébe való széles körű bevonása... és anyagi jólétének általános növekedése tette lehetővé”.⁴

Hazánkban a prostitúciós tevékenységet folytató nőket társadalmunk becsületese megélhetést biztosító munkalehetőséghez juttatta. Ezzel lehetővé vált, hogy a nemi kapcsolatok társadalmilag helyeselt rendjét támadó — még előforduló — ilyen cselekményeket a büntetőjog is üldözze.

nélkül akar jövedelemhez jutni, vagy olyan élősdi jellegű tevékenység folytatásából tartja fenn magát, amely önmagában is társadalomra veszélyes és erkölcstelen. A Büntető Törvénykönyv Kommentárja. I. kötet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1968. 925 és következő oldal. Vavró István vizsgálata is ezt igazolja, amikor a büntetett előéletűek aránya tekintetében megállapítja: „Magas ez az arány az üzletszerű kéjelgést elkövetők, a társadalmi tulajdon elleni és a személyek javai elleni büntetett elkövetők között is. Ez arra utal, hogy az ismételt bűnelkövetés egy meghatározott életmód-típus gyakori kísérő jelensége vagy velejárója, sőt annak szerves része.” Vavró István: A visszaeső bűnözés néhány kérdése. J. K. 1973. 1. sz. 22. old.

² Hazánkban a bordélyházak létesítését, valamint az „igazolványos kéjnök” magatartását a 165 153/1923. B. M. sz. rend. szabályozta. Ezt helyezte hatályon kívül a 2300/1950. (VIII. 10.) B. M. sz. rendelet. A rendelet az erkölcsrendészeti központi hatóságokat is egyidejűleg megszüntette.

³ Az 1955. évi 17. sz. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. Budapest. 1956. 28. old.

⁴ A. A. Gercenzon—Z. A. Visinszkaja: A szovjet büntetőjog. Különös rész. Jogi és államigazgatási könyv- és folyóiratkiadó. Bp. 1954. 175. old. (Kiemelés tőlünk: M. K.)

Az 1955. évi 17. sz. tvr. megalkotása előtt az ilyen tevékenységek nem képeztek önálló bűncselekményt, ezeket a bírói gyakorlat közveszélyes munkakerülés címén büntette.⁵

A BHÖ 348/A pontja rendelkezett a szóban forgó bűncselekményről.⁶ Amennyiben az üzletszerű kéjelgéssel foglalkozó személy munkakerülő életmódot is folytatott, a Legfelsőbb Bíróság büntető kollégiumának 127. sz. állásfoglalása alapján a két büntettet halmazatként kellett elbírálni.⁷

A hatályos jog az 1961. évi V. törvény 283. § (1) bek. szerint: „aki a közösülést, természet elleni vagy egyéb fajtalanságot üzletszerűen folytatja, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.⁸

A Törvény Miniszteri Indokolása bővebb felvilágosítást nyújt, mely szerint: „a folytat szóból is kitűnően, a tényállás a szexuális cselekményeknek egymástól elkülönülő többszörös kifejtését tételezi fel abból a célból, hogy ezáltal a tettes rendszeres haszonra tegyen szert. . . A prostitúció legfontosabb ismertetőjegye az anyagi ellenszolgáltatásért való odaadás, s a nemi partner személye iránti közömbösség”.⁹

A Btk. főleg kriminológiai megfontolásból vonja a sui generis büntetendő cselekmények körébe a feltételeket megteremtő rábírást, elősegítést és a járulékos kitarotottságot.¹⁰ Mindemellett a jogi szabályozás mégsem érvényesítheti teljesen a kriminológiai felfogást, mert a kritikus határmenti formákat — az alkalmi, eseti indítékból fakadó ellenszolgáltatásért való nemi cselekményeket — garanciális okokból kénytelen mellőzni.

⁵ A Legfelsőbb Bíróság VIII. sz. büntető elvi döntése értékelte a tvr. megalkotása előtti — a bírói gyakorlat által a prostitúciós cselekményekkel szemben folytatott tevékenységet — amikor megállapítja, hogy „az üzletszerű kéjelgés és az azzal összefüggő cselekmények a szocialista társadalmi rendet alapjában támadják, mert akadályozzák, hogy a munka maradéktalanul betölthesse alapvető szerepét. Emellett ezek a cselekmények hozzájárulnak a fertőző nemi betegségek terjesztéséhez és a munkakerülő életmóddal együttjáró erkölcsi romlás más bűncselekmények elkövetésének alapját is megteremti.” Bírósági Határozatok 1954. évi 3. sz. (Kiemelés tőlünk. — M. K.)

⁶ A Hatályos anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos összeállítása. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1958. 181. old.

⁷ B. K. 127. (B. H. 1956. évi 3. sz.) Ezt a Büntető és Katonai Kollégium 386. sz. állásfoglalása (B. H. 1962. évi 6. sz. 250. old.) hatályon kívül helyezte.

⁸ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve 1961. évi V. tv. 283. §. (1) bek. A Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényerejű rendelet a bűncselekmények kettős felosztása alapján az üzletszerű kéjelgés alapesetét vétségként, a visszaeső általi elkövetést büntettként pónalizálja. Egységes szerkezetbe foglalt szöveg M. K. 1971. évi 96. sz. 283. §. Ezenkívül a cselekmény bizonyos enyhébb súlyú esetekben elbírálni szabálysértési úton is. 1971. évi 28. tvr.-tel módosított 1968. évi I. tv. 92. §.

⁹ A Btk. Miniszteri Indokolása. Közgazdasági és Jogi Kiadó. Budapest. 1962. 491. old.

¹⁰ Vö.: Miniszteri indokolás 492—494. oldal. Schultheisz: i. m. 219. oldal. Földvári: i. m. 434., 436., 439. oldalak. Kommentár: 283., 284., 285., 286. §-okhoz fűzött magyarázat.

2. A prostitúció történeti kialakulása (Az állami beavatkozás formái)

A mai büntető törvénykönyvek általában a nemi közösülés, fajtalanság, keresetszerű, iparszerű folytatását tekintik prostitúciónak.¹¹ Ha megvizsgáljuk a prostitúció kialakulását, látjuk, hogy e jelenség az idők folyamán fokozatos átalakuláson ment keresztül.¹²

¹¹ A szocialista országok Büntető Törvénykönyvei eltérő megoldásokat tartalmaznak. A Román Kódex az üzletszerű kéjelgést önálló bűncselekményként rendeli büntetni. 328. §: „Annak a személynek a cselekménye, aki megélhetési eszközeit vagy főbb megélhetési eszközeit úgy szerzi meg, hogy ebből a célból különböző személyekkel nemileg közösül, 3 hónaptól 3 évig terjedő fogházzal büntetendő.” A következő § a prostitúciós cselekményre való kényszerítést, elősegítést, ebből való hasznoszerzést, erre való kerítést, valamint prostitúciós cselekmények céljából személyekkel való kereskedést összevontan „kerítés” elnevezés alatt pönalizálja. 329. §: „Üzletszerű kéjelgésre való biztatás vagy kényszerítés, illetve az üzletszerű kéjelgés folytatásának elősegítése, vagy más személy üzletszerű kéjelgéséből haszon szerzése, valamint egy személynek üzletszerű kéjelgésre való megkerítése vagy ebből a célból más személyekkel való kereskedés, egy évtől öt évig terjedő fogházzal és egyes jogoktól való eltiltással büntetendő. Ha az (1) bekezdésben foglalt cselekményt fiatalkorúval szemben követik el, vagy más súlyos jelleggel bír, a büntetés 3 évtől 10 évig terjedő fogház és egyes jogoktól való eltiltás. A kísérlet büntetendő.” A Román Szocialista Köztársaság Büntető Törvénykönyve. Bukarest. 1969. Az Orosz, a Lengyel és a Német szabályozás szerint a prostitúciós tevékenységet folytató személy magatartása nem képez bűncselekményt. Ezek a kódexek az elősegítést, a rábírást, valamint a kerítést pönalizálják. Az OSZSZSZK Büntető Törvénykönyvének 226. cikk: „Bordélyház fenntartását, nyereségvágyból elkövetett kerítést, úgyszintén kábítószerek élvezésére vagy szerencsejátékok folytatására szolgáló bűnbarlang fenntartását öt évig terjedő szabadságvesztéssel, valamint esetilegesen kiutasítással és vagyonelkobzással vagy ugyanilyen tartamú száműzetéssel és esetilegesen vagyonelkobzással kell büntetni. Az OSZSZSZK Büntető Törvénykönyve Büntető Eljárási Törvénykönyve és Bírósági Szervezeti Törvénye. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Bp. 1961. 107. oldal. A Lengyel Népköztársaság Büntető Törvénykönyve 174. Cikk 1. § szerint: „Aki más személyt prostitúció folytatására rábír, egytől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” 2. §: Ugyanezzel a büntetéssel büntetendő az, aki vagyoni előnyre tesz szert más személy prostitúciójából, vagy anyagi előny céljából elősegíti más személy prostitúcióját. A Lengyel Népköztársaság Büntető Törvénykönyve Dziennik Ustaw. PRL. 13/1963. május 14. Az NDK Büntető Törvénykönyvének 123. §-a: „Aki a prostitúciót jövedelemszerzés céljából elősegíti vagy kihasználja, öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy elítéléssel büntetendő. Mellékbüntetésül tartózkodási hely korlátozása is alkalmazható. A Német Demokratikus Köztársaság Büntető Törvénykönyve. Berlin. 1968. A Bolgár Népköztársaság Büntető Törvénykönyve kettős megoldást alkalmaz. Egyrészt büntetni rendeli a prostitúcióra való rábírást, valamint a kerítést és az elősegítést, másrészt a homoszexuális prostitúciós cselekményeket pönalizálja. 155. §. (1) bek.: „Aki nőnemű személyt prostitúcióra bír rá, illetve fajtalan cselekményekre vagy közösülésre szerez meg, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy háromszáz leváig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.” (2) bek.: „Aki rendszeresen helyiséget bocsát különböző személyek rendelkezésére nemi közösülés vagy fajtalan cselekmények céljából, öt évig terjedő szabadságvesztéssel és 500 leváig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.” A 157. Cikk (4) bek. három évig terjedő szabadságvesztéssel és háromszáz leváig terjedő pénzbüntetéssel fenyegeti azt a személyt — akár nő, akár férfi — „aki abból a célból visz véghez homoszexuális cselekményeket, hogy anyagi előnyre tegyen szert, vagy ilyen célból mást szerez meg ilyen cselekményekre, valamint az is, aki anyagi előny adásával vagy ígérettel más személyt homoszexuális cselekmény véghezvitelére bír rá.” A Bolgár Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. A Nemzetgyűlés Hivatalos Lapja. (Dörzsauen Vesztnik) Szófia. 1968. 26. sz. április 2. A Csehszlovák Szocialista Köztársaság Büntető Törvénykönyvének 246. § (1) bek. szerint „Aki nőt azzal a szándékkal csábít, szerződtet vagy szállít külföldre, hogy ott mással nemi érintkezésre használják fel, egy évtől öt évig terjedhető szabadságvesztéssel büntetendő.” Mint

Az ókorban a prostitúciót szükségesnek tartották, sőt, államilag szervezték. A suméroknál, babilóniaiaknál, indiaiaknál templomi prostitúció létezett, amelynek lényege az istennek való szakrális odaadás volt. Ezekben még csak csírájában található a később kialakult jelenség.

Egyes szerzők, így pl. *Herodotos* szerint az egyiptomi fáraók is támogatták a prostitúciót. Görögországban és Rómában több formában is komoly szerepet játszott. *Solon* legalizálta: megszervezte és megadóztatta. Ő állította fel az első világi állami bordélyházat.

Athénben az állam a prostituáltakat három kategóriába sorolta:
dikteridák (bordélylakók)
suletridák (fuvoláslányok)
hetérák.

Nemcsak a fentiek, hanem összes leszármazottjuk is elveszítette becsület-jogát. Különböző előírásokkal megakadályozták azt is, hogy tisztességes nőkkel érintkezzenek.

Az ókori Rómában a prostitúció rendkívüli méreteket öltött.¹³ *Ulpianus* római tudós fogalmazta meg a prostitúció ismérveit. Szerinte prostituált az, aki nemi kapcsolatot — legyen az közösülés vagy fajtalankodás — nyilvánosan, a személy megválasztása nélkül, érzelemmentesen és anyagi ellenszolgáltatás fejében létesít. Ezek az ún. klasszikus prostitúció ismérvei, amelyek (erre később visszatérünk) részben ma már meghaladottak.

Ismeretes, hogy Rómában a prostituáltakat elkülönítették: külön utcában laktak, megkülönböztetett ruhákat viseltek, ezenkívül elvesztették polgári jogukat és nem örökölhettek.

A mohamedánok „bibliája”, a Korán is megtiltja, hogy a prostituált tisztességes férfival házasságot kössön.

Az ókori Róma hatására a feudális Európában is igen korán elkezdődött a prostituáltak zárt helyre történő gyűjtése. Elsőnek II. Henrik angol király az 1100-as évek második felében állította fel az első londoni bordélyházat. Az 1200-as évektől kezdődően szintén minden nagyobb európai városban volt bordélyház, amely vagy városkapukon kívül, vagy a város szélén helyezkedett el. A legnagyobb európai városokban mint pl. Párizs, Hamburg, egész bordélynegyedek alakultak ki. Hasonló volt a helyzet a mohamedán vallás területén is.

A középkorban Németországban igen érdekesen alakult a prostituáltak helyzete. Egyes városokban mint céhet elismerték a „városi rend” részeként, feltehetően abból a praktikus megfontolásból, hogy így jobban el lehet különíteni és ellenőrizni őket.

A büntetőjogban változtak az egyhébb és szigorúbb szabályozások: a ki-

minősített esetet három évtől nyolc évig terjedhető szabadságvesztéssel fenyegeti a (2) bek. C. pontja azt az elkövetőt „ha ilyen cselekményt azzal a szándékkal követ el, hogy a nőt prostitúcióra használják fel.” A Csehszlovák Szocialista Köztársaság Büntető Törvénye. 140/1961. Zb. A nyugati államok törvényi rendelkezéseiről átfogó képet nyújt Gerhard Simson—Friedrich Geerds: A személy és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények jogösszehasonlító szempontból. C. H. Bock'sche Verlagsbuchhandlung. München. 1969. 630—666. oldal. Lásd még: Jogi Tudósító 1973. 5/6. szám. 31—33. oldal, M. T. I. Budapest. 1973.

¹² A prostitúció történeti kialakulásával — többek között — részletesen foglalkozik: A. Bebel: A nő és a szocializmus. Bp. 1957. 189—227. old. Lukács—Traytler: i. m. 41—62. oldal. Gerhard Simson—Friedrich Geerds: i. m. 630—666. oldal. Lásd még: Heller Farkas Tamás: A prostitúció időszerű kérdései. B. Sz. 1965. évi 7. sz. 46. oldal.

¹³ Digesta. 12. 5. 4. 3.

tiltástól a súlyos testi büntetésekig, a legváltozatosabb megtorlásokkal találkozunk. Ezek közül XIV. Lajos és Mária Terézia rendelkezései — amelyek még a testcsonkítást is kilátásba helyezték — voltak a legelrettetőbbek.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy a különböző társadalmi rendszerekben és korokban — habár némelykor enyhébben ítélték meg a prostitúciót — az megvetéssel, kirekesztéssel társult. Valóban, a társadalom gyakran fogta fel a prostitúciót az erkölcsi rend kiirthatatlan negatívumaként. Általános vélemény volt, hogy habár a prostitúció egyre tetszetősebb formákat ölt, a prostitúciót megszüntetni nem lehet.

Így tehát az állam legalizálta ugyan a prostitúciót, azonban különböző szabályok közé szorította: a bordélyházak és hasonló intézmények arra szolgáltak, hogy elrejtse és továbbfejlődését megakadályozzák.

A prostitúció állami elismerésén nem változtatott az a tény, hogy a prostituáltaknak külső jegyekkel meg kellett különböztetniük magukat. A diszkrimináció tényét az sem homályosíthatja el, hogy a szigorúbb üldözés periódusait az állam semlegessége vagy engedékenysége követte.

A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúra terjedésének következtében a múlt század végén, illetve a XX. század elején megváltoztak a prostitúció megjelenési formái. Ebben az időszakban a civilizált országokban lényegében kétféle megoldással találkozunk. Az egyik nem ismeri el a prostitúciót, generálisan tiltja és ezért nem is szabályozza; a másik — a reglementációs rendszer —, amely a régi, történelmi hagyományokból kiindulva meghatározza a prostitúció legális kereteit — közegészségügyi, közrendészeti érdekű feltételeit —, de a prostituáltakat existenciális, államigazgatási joghátránnyal sújtja. Így pl. Magyarországon az I. világháború után a prostituált erkölcsi bizonyítványt nem kaphatott, bizonyos foglalkozásokat az igazolvány visszaadása esetén sem folytathatott.¹⁴

Legkorábban Poroszországban, majd később több európai országban először a bordélyházakat zárták be, később az egyéni prostitúciós tevékenységet is eltörölték. Főleg az abolitionista mozgalom tevékenykedett igen hathatósan, és szinte egész Európában elnyerte a törvényhozók támogatását. Így fokozatosan megszűnt a prostitúció hivatalos, államilag elismert vagy megtűrt formája. A represszionisták irányzata a prostitúció erkölcsstelen jellegét hangsúlyozza és — bár ez a jog területén kívül esik — a megszüntetés mellett foglal állást.

Magyarországon a Csemegi kódex a prostitúciót nem vonta büntetőjogi rendezés alá.¹⁵ A Büntető Novella (1908: XXXVI. tc.) kerítés vétségeként büntette az olyan tevékenységet, amikor valaki tisztességes nőt bordélyházba vagy hasonló helyre való belépésre reábir. A cselekmény büntettnek minősült, ha a sértett huszadik életévét még nem töltötte be. Ugyancsak büntettnek nyilvánította az olyan magatartást, amikor valaki nőt a bordélyházban vagy hasonló üzletben akarata ellenére bármely okból visszatart.¹⁶

¹⁴ Egységesen szabályozta az Erkölcsrendészeti Központi Hatóság ügyrendjéről szóló 165 153/1923. B. M. számú rendelet (Rendeletek Tára 494 oldal) valamint a renDELETEH mellékelt ügyrend.

¹⁵ A Törvény 236-ik §-a csupán azt a férfit rendelte büntetni, aki 14. életévét be nem töltött tisztességes lánnyal közösül. 1878: V. t. cz. Magyar Törvénytár Budapest. 1896. 139. oldal.

¹⁶ Az 1908: XXXVI. t. cz. (Bn.) 44. §. (1) bek., illetve 44. § (3) bek. E törvényhely 46. §-ának (4) bekezdése büntetni rendeli azt a magatartást is, amikor valaki nőt bordélyházban vagy hasonló üzletben való elhelyezés végett külföldre szállítja vagy szállíttatja. Magyar Törvénytár. Budapest. 1909. 878—882. old.

Az 1913: XXI. tc. a közveszélyes munkakerülés egyik eseteként — mint vétséget — büntette azt a személyt, aki kéjnnővel vagy tiltott kéjelgésből élő nővel tartatja ki magát.¹⁷

A prostitúció szabályozása a közigazgatás hatáskörébe tartozott, amely előírta a nyilvántartásba vételt és a kötelező rendszeres orvosi ellenőrzést. Az engedély nélküli ún. „titkos” prostitúciót különböző rendészeti és egészségügyi szabályokkal üldözte.

A felszabadulás után Magyarországon 1950-ben szüntették meg a legális prostitúciót, a reglementációs rendszert. A bordélyházakat bezárták, az „alkalmazottakat”, valamint az államilag engedélyezett „kéjnnőket” a társadalmi élet egyéb területein állították munkába. Ez a munkába állítás némely esetben túlzott presszió alkalmazásával történt; az adminisztratív eszközök hatékonyságát túlértékelték. Habár az üzletszerű kéjelgésért felelősségre vont személyek száma csökkent, a cselekmény jellegét tekintve a titkos prostitúció továbbra is fennállt.

III.

A PROSTITÚCIÓ MINT TÁRSADALMI JELENSÉG

1. A prostitúció társadalmi természete, hatása, jelentősége

A II. világháború után Európában azokban az államokban is megszüntették a prostitúció jogi elismerését, amelyekben viszonylag igen sokáig tartotta magát a reglementáció. Utolsóként Olaszországban oszlatták fel a bordélyházakat 1958-ban.

A nyugati államokban a bűnözés nagymértékű növekedése, a nemi betegségek rohamos elterjedése ismét egyik fontos kérdéssé tette a prostitúció vizsgálatát.

Előljáróban meg kell vizsgálnunk azt, mi indokolja a prostitúció vizsgálatát, összefüggéseinek, okainak feltárását.

Ismeretes, hogy a bűnözés társadalmi tömegjelenség, amelynek része és egyben táptalaja a prostitúció is, amely a legbonyolultabb társadalmi problémák közé tartozik.

A bűnözés és a prostitúció közötti kapcsolat kérdésében különböző álláspontokkal találkozunk.

Az egyik nézet szerint minden prostituált bűnöző, és a törvényben bűncselekménynek nyilvánított cselekmény elkövetésén kívül igen lényeges az a szoros kapcsolat, amely őket egyéb — főleg vagyon elleni — bűncselekmények elkövetőihöz fűzi. A prostitúció demoralizálja a személyiséget, megváltoztatja az erkölcsi nézetrendszert, könnyebben követ el egyéb bűncselekményt is.¹⁸

Ezt a megállapítást külföldi adatok is alátámasztják, de igazolja az a hazai felmérés is, amely szerint egy vizsgálatba bevont prostituáltak majdnem 50%-a volt büntetett előéletű, és több mint 20%-a visszaeső.¹⁹

A másik nézet a prostituáltakat nem a bűnözők, hanem a csavargók, züllött, munkakerülők rétegéhez tartozónak tekinti. Véleményük szerint elsőd-

¹⁷ Az 1913: XXI. t. cz. 4. §. (2) bek. Magyar Törvénytár. Budapest. 1914. 339. old.

¹⁸ Heller Farkas Tamás i. m. Dr. Mados Imre—Regös Andor—Dr. Konczér István: Akció a fővárosi prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények felszámolására B. Sz. 1972. 11. sz. 82—87. old.

¹⁹ Heller Farkas Tamás i. m. 51. old.

legesen nem büntetőjogi, hanem társadalmi eszközök felhasználására van szükség e jelenség felszámolásához.²⁰

Tény, hogy a prostitúciós cselekményeknek igen súlyos kihatásai vannak. Negatív befolyásolják a társadalom morális fejlődését, a közrendet, az össz-bűnözés alakulását. A prostituált szükségképpen talál kapcsolatot a bűnözők-höz. Ezek a rétegek tagadják a társadalmi együttélés rendjét, az uralkodó erkölcsi nézetrendszerét, s így mintegy önmagukat kiközösítve, a társadalom periferiáján együttműködés, szolidaritás jön létre közöttük. Ezek a rétegek nemcsak a nemi partner kéjvágját használják ki, hanem a kapcsolat révén keletkezett helyzetet is (pl. kéljlopás, zsarolás stb.). Ezenkívül igen nagy mértékben kihatással vannak az ifjúság erkölcsi, szellemi fejlődésére is. A prostitúció devalválja a személyiséget, érzelmi sivárságot, a társadalomtól való elidegenedést idéz elő.

2. A prostitúció kriminológiai fogalma

A megváltozott társadalmi-gazdasági viszonyokkal adekvátan a bűnözés is átalakult. Egyes — klasszikusnak tartott — bűncselekményi csoportok megszűntek, újabb bűncselekmények jöttek létre; más bűncselekmények pedig megváltozott tartalommal és formában élnek tovább.²¹

Hasonló a helyzet a prostitúció vonatkozásában is. A klasszikusnak vagy utcainak nevezett prostitúció igen szűk térre korlátozódik. Azonban az *Ulpianus* által megfogalmazott ismérvek — a nyilvánosság kivételével — ma is helytállóak. Ennek nem mond ellent az a tény, hogy az elmúlt években a prostitúció gyakorlásának új formái alakultak ki.

A kriminológiai kutatások elsődlegesen azokkal az emberi magatartásokkal foglalkoznak, amelyeket a törvényhozó jogszabály formájában bűncselekménynek nyilvánít.²² Az „elsődlegesség” nem kizárólagosságot jelent, így e körben a kriminológiának foglalkozni kell azokkal a magatartásokkal is, amelyek ugyan kívül esnek a törvényi szabályozáson, de társadalmi hatásukat és aktualitásukat tekintve a fogalomalkotás során nem hagyhatók figyelmen kívül.

Fentiek alapján — véleményünk szerint — a prostitúció kriminológiai fogalmát a következőképpen definiálhatjuk:

prostitúciós cselekményt az követ el, aki ellenszolgáltatásért, lényegileg személyválogatás nélkül, a kikövetelt előny vagy érdek által indítatva közösül vagy fajtalanokodik.

²⁰ Főleg a fiatalok vonatkozásában nagy szerepük van a megelőző társadalmi intézkedéseknek, azonban a szocialista társadalmi fejlődés jelen szakaszában a büntetőjogi eszközök alkalmazása még elengedhetetlen. A kizsákmányoláson alapuló társadalmi rendszerekben, ahol a szerelem is „árúvá” vált az esetleg alkalmazott társadalmi eszközök elve hatástalanoknak bizonyultak.

²¹ Vermes Miklós: A kriminológiai kutatások módszertani kérdései. Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője. 1961. 1—2. szám 75—94. old. Szabó András: Nevelési helyzet alapproblémái a fiatalokéban. Állam- és Jogtudomány. 1962. 3. sz. Vermes Miklós: Kriminológia és megelőzés. Kriminológiai Tanulmányok. 1963. 2. kötet. 194—221. old. Szabó András: A kriminológiai alap kutatások elvi kérdései. ÁJI. 1963. 319—340. old. Molnár József: Galeribűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Bp. 1971. Földvári József—Vigh József: Kriminológia. Egységes egyetemi jegyzet. Bp. 1972.

²² Vermes Miklós: Az okozatiság kérdése a kriminológiában. ÁJI. 1962. 2. szám. 225—244. old. Vigh József: A bűnözés okainak problémái JK. 1963. 9. sz. 490—503. old. Szabó András: A fiatalok bűnözés kutatásának metodológiai kérdései. JK. 1964. 11. sz. 597—602. old.

A felsorolt feltételek egymással konjunktíve összekapcsolt viszonyban állanak, tehát csak az ismérvek együttes fennforgása esetén jön létre prostitúciós magatartás.

Szükséges annak bővebb kifejtése, mit értünk az előbb felsorolt egyes ismérveken.

Az ellenszolgáltatás nemcsak pénz vagy anyagi természetű lehet, hanem olyan előny, vagy érdek, amelyet a cselekményt elkövető a nemi kapcsolat létesítése révén szerez meg magának.²³ Így pl. jobb beosztás, rendkívüli szabadság, kedvezményes üdülés stb.

A nemi cselekményekre lényegében személyválogatás nélkül történő ajánkozás vagy vállalkozás azt jelenti, hogy a prostituáltat sem a partner életkora, sem külső megjelenése, sem emberi kvalitásai nem befolyásolják elhatározásában, csak a várható érdek, előny jellege, illetve mértéke.²⁴ A válogatás nélkül létesített nemi kapcsolatok, a nemi betegségek elterjedését is nagymértékben elősegítik.

Az érzelmentesség igen lényeges ismérv, és az előző kettőből következik. Az ellenszolgáltatásért, a személyválogatás nélkül közösülő vagy fajtalankodó, az esetek túlnyomó többségében érzellem nélkül létesíti a nemi kapcsolatot.

A prostitúció törvényi meghatározásával ellentétesen nem tartjuk szükségesnek az ismérvek közé a rendszeresség, ill. a folyatólágosság felvételét. Véleményünk szerint kriminológiai szempontból — amennyiben a többi feltétel fennáll — az egyszeri magatartás is prostitúciós cselekmény, ha az a személyiségtorzulás kifejezője. Kriminológiai szempontból nem annak van elsődleges jelentősége, hogy a magatartás ismétlődik-e vagy sem, hanem annak, hogy a magatartás adekvát kifejeződése az elkövető személyiségének. Az elkövető értékrendszerében jelentéktelenné válik önmagának — és egyben másnak — emberi méltósága, amelynek egyenes következménye az egyéb társadalmi értékek iránti érzéktelenné válása is.

Az előbb leírtakból is kitűnően a prostitúció kriminológiai meghatározása nem egyezik a jogi fogalommal, hiszen nem ismerve a többszöri megvalósítás.²⁵ Ez a definíció a társadalmi elvárásokon kívül egyéni érdekeket is szolgál.

3. A prostitúció jelenlegi helyzete a fejlett tőkés társadalmakban

Mint már említettük, az elmúlt két évtizedben a prostitúciós magatartásoknak új formái jelentkeztek. Heller Farkas Tamás idézett tanulmányában ezeket a következőképpen csoportosítja:

1. Szórakoztató, vendéglátóipari vagy más munkaviszony mellett „fedőfoglalkozás alatt”.

²³ Lukács Tibor—Traytler Endre i. m.: 260—276. old. Schultheisz Emil i. m.: 219—235. old. Kommentár: 1398—1405. old. Földvári József i. m.: 425—428. old.

²⁴ A prostituáltak túlnyomó többsége kizárólag az érdek, előny jellege, mértéke szerint létesíti a kapcsolatot. A férfiak általában 40—50 éves kor között teremtenek maguknak olyan anyagi körülményeket, egzisztenciát, amely lehetővé teszi számukra a nagyobb mértékű anyagi javak, illetve előny biztosítását. Az ilyen korú férfiak főleg fiatal és fiatalkorú lányok ismeretségét keresik, nem kevés esetben a korkülönbség 15—20 év.

²⁵ Miniszteri Indokolás. 491. old.

2. Olyan személyek, akik e tevékenységet csak időnként űzik, főleg olyan dolog megszerzése érdekében, amelyet munkából eredő jövedelmükből maguknak biztosítani nem tudnak.

3. A viszonyaikat állandóan váltogató nők, akik viszont egyszerre csak egy férfival tartanak fenn nemi kapcsolatot.

4. Azok a nők, akik legális jövedelmüket egészítik ki ily módon.

5. A szervezett prostitúció, a megrendelhető „luxuskokottok” vagy a telefonhívásra házhoz menő „callgirl”-ök.

A szerző felveti az ún. „amatőrök” kérdését is. Véleménye szerint ebbe a kategóriába azok — a főleg fiatalok — tartoznak, akik a nemi kapcsolatért pénzt nem kérnek, csupán arra tartanak igényt, hogy szórakozásaikat fedezzék és alkalmi ajándékot várnak el. Ezzel kapcsolatban idézi Heller N. Midden-dorfot, aki szerint „a sexuális érintkezés ma már nem egyéb, mint a szabad-idő-felhasználás egyik módja, mint pl. a színház vagy a mozi”. H. Schelsky annak a véleményének ad hangot, hogy a prostituáltak és a „tisztességes nők” közötti határ egyre jobban elmosódik.²⁶

A fejlett tőkés társadalmakban valóban léteznek ezek az „elmosódó” határok. A felfokozott igények csupán a munkából eredő jövedelmekből nem biztosíthatók. A prostituáltak köre egyre bővül azokkal, akik nem a mindennapi megélhetésért, a létminimumért bocsátják áruba testüket, hanem a fényűző életmód, a látványos érvényesülés érdekében. Ezek akként prostituálódnak, hogy fenntartják társadalmi státusukat, van legális jövedelmük; társadalmi rangjuk (nemegyszer igen magas szinten).²⁷ A nyílt prostitúció folytatása mellett mind nagyobb jelentőségre tesznek szert a burkoltan hivatásos prostituáltak, az ún. „kétlakiak”, valamint az időszakosan vagy alkalmilag prostitúciós tevékenységre vállalkozók. A Rosemarie Nitribitt és a Christine Keeller-ügyek felszínre kerülése azt tanúsítja, hogy ez a forma egyre inkább elterjedt. Ez a típus a prostituáltak „arisztokráciáját” jelenti és tagjai főleg fótómodellek, táncosnők, kisebb szerepet játszó színésznők, manökenek sorából kerülnek ki.

Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni a nyugati nagy kikötővárosokban, kocsmákban, csapszékekben még ma is fellelhető utcai prostitúciót sem.

Fentiekén kívül a tőkés államokban újabban megjelentek a prostitúció leplezett formái is. Így pl. a sportmasszázs vagy fürdők hirdetései mellett az is olvasható: „fiatal, csinos kiszolgáló kisasszonyok közreműködésével”.

Igen elterjedt forma az autós vagy autóstoppos prostituált. Az előbbi esetben saját gépjárművel rendelkezik, így ismerkedik, ill. ajánlkozik fel. Az autóstoppos prostituált főleg a nagyvárosok szélein várakozik, s az őt felvevő autósokkal létesít nemi kapcsolatot. Mindkét esetben legtöbbször a nemi érintkezés is a gépjárműben zajlik le. Ezekben az országokban a pornográfia (irodalom, film, eszközök) nagymértékben meghonosodott, valamint megjelentek a sex-színházak, sex-shopok és kialakultak a prostituált negyedek is.²⁸

²⁶ Heller Farkas Tamás i. m. 48. old.

²⁷ Von. Dr. iur. Hans Witschi: Probleme de Prostitution Kriminalistik. 1966. évi 10. sz. 500—503. old.

²⁸ Von. Dr. iur. Hans Witschi: i. m. 500 old. Simson—Geerds: i. m. A prostitúcióról szóló törvény Amerikában, továbbá a prostitúcióról szóló törvény az NSZK-ban. Jogi tudósító 1973. évi 5/6. sz. 32. és köv. oldal.

4. A prostitúció helyzete Magyarországon

Amikor a prostitúciónak a felszabadulástól napjainkig tartó időszak alatti helyzetét vizsgáljuk, nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy a szocializmus időleges, átmeneti forma. A szocialista társadalmi rend felépítése folyamatban van és a gazdasági-társadalmi viszonyokban még fellelhető ellentmondások bűnelkövetéshez vezethetnek.

A múlt maradványai a szocializmus építése során kétségtől a tudat területén az emberek gondolkodásában, nézeteiben és szokásaiban élnek legtovább. A tudat átformalása, a helytelen szokások kiküszöbölése igen nehéz feladat és sok időt vesz igénybe. Az emberek egy részénél még a kapitalista viszonyok között kialakult nézetek, erkölcsi felfogások uralkodnak. Sokaknál viszont ha nem is dominálnak ezek a nézetek, de kisebb vagy nagyobb mértékben megtalálhatók.²⁹

Hazánkban a reglementációs rendszer megszüntetése után az „igazolványos kéjnöket” — főleg korábbi lakóhelyüktől távol — munkába állították és különböző intézkedésekkel is megpróbálták elősegíteni beilleszkedésüket a társadalomba. Néhány olyan vélemény is elhangzott, hogy a bordélyházak bezárásával, az engedélyek megvonásával felszámoltuk a prostitúciót. Annak újjáéledésétől sem kell tartanunk, mert a szocialista társadalomban megszűntek azok az okok, amelyek korábban a prostitúciót kiváltották. Ez a nézet része volt annak a hibás elméletnek, amely szerint nem kell a bűnözést vizsgálni, ellene küzdeni, mert a szocialista társadalomban — a szocialista gazdasági viszonyok fejlődésével — a bűnözés automatikusan megszűnik. Ezt a megállapítást látszott alátámasztani az a tény is, hogy az 1950-es évek első felében a látens, titkos prostitúció és ezzel összefüggésben a nemi betegségek száma is csökkent, új megbetegedés alig fordult elő.³⁰

Kedvező jelenség volt az is, hogy a korábban nyilvántartott prostituáltak jelentős része az ellenforradalom alatt és közvetlenül utána, külföldre távozott, más része pedig beilleszkedett a társadalomba becsületes, rendszeres kereső foglalkozást folytatott, illetve koránál fogva is veszélytelenné vált.

Az 1960-as évektől kezdődően azonban a prostitúciós tevékenység ismét új erőre kapott. Ez egybeesett a nemzetközi turistaforgalom nagymértékű fokozódásával is. A prostitúció alakulását plasztikusan tükrözik a következő statisztikai táblázatok:

A prostitúció újjáéledésétől számított első 5 év adatait tartalmazza az 1. sz. táblázat.

1960-ban magas volt a jogerősen elítéltek száma. Ez később csökkent, majd — kivéve az 1963-as évet — közel azonos szinten stagnált.

Az 1963. évi 4. sz. tvr., a közkegyelmi rendelkezés folytán a jogerősen elítéltek száma igen erősen lecsökkent, de figyelemre méltó, hogy az előzőleg jogerősen elítéltek aránya kiemelkedően magas.³¹

Az adatokból az is kitűnik, hogy azokban az években a jogerősen elítéltek száma az összébűnözéshez viszonyítva alacsony volt. Ebből azonban nem lehet azt a következtetést levonni, hogy e cselekményeknél csökkenő tendencia érvényesült volna. Ennél a bűncselekményi csoportnál legnagyobb a látens

²⁹ Dr. Simor Pál: Szocialista nézetek a bűnözésről. Kriminálisztikai Tanulmányok, VII. kötet. Budapest, 1969.

³⁰ A prostitúció rendőri kérdései. Rendőrségi Szemle 1955. évi 6. sz. 508—518. old.

³¹ Az 1963. évi 4. sz. ... 4. és 5. §-a.

1. sz. táblázat

Év	Szorosan vett prostitúciós cselekmények (üzletszerű kéjelgés, üzletszerű kéjelgésre rábírás, üzletszerű kéjelgés elősegítése) miatt jogerősen elítéltek		
	Összesen:	Ebből előzőleg jogerősen elítélve	
		száma	%
1960	170	96	56,5
1961	126	76	60,3
1962	117	73	62,4
1963	83	65	79,3
1964	128	65	50,8

bűnözés, és nyilvánvaló, hogy a prostituáltak tevékenysége az ismertett adatoknál gyakoribb volt. Ezt a megállapításunkat támasztja alá egyrészt az, hogy az előállítások száma többszöröse volt a jogerősen elítéltek számának, másrészt az, hogy a „friss” nemi betegek száma is emelkedett.

Az előállított és jogerősen elítéltek igen eltérő aránya a bizonyítási nehézségekből adódik. Így pl. a rendőri szervek 1962-ben prostitúciós tevékenység gyanúja miatt kizárólag a fővárosban 2873 személyt állítottak elő, a jogerősen elítéltek száma viszont csupán 117 volt.³²

Ha az utolsó évek bűnügyi statisztikáját vizsgáljuk — a szóban forgó bűncselekményi csoportnál —, a következő eredményt kapjuk:

2. sz. táblázat

Bűncselekmények	É v e k				Összesen
	1968	1969	1970	1971	
Üzletszerű kéjelgés	100	91	75	128	394
Üzletszerű kéjelgésre rábírás	—	2	—	2	4
Üzletszerű kéjelgés elősegítése	27	34	21	27	109
Kitartottság	2	2	4	3	11
Kerítés	16	8	9	16	49
Összesen:	145	137	109	176	567

³² Dr. Bodor Endre—Dr. Szűcs János: A prostitúció helyzete a fővárosban. B. Sz. 1964. évi 6. sz. 27. old. Dr. Hartay Henrik: A prostitúció büntetőjogi üldözése. B. Sz. 1965. évi 9. sz. 55. old.

A Btk. 283—285. §-ok alapján elítéltek büntetése a következőképpen alakult.

3. sz. táblázat

Büntetési nem	1967	1968	1969	1970	1971
Szabadságvesztés	118	104	102	50	76
Ebből felfüggesztve	21	26	20	3	13
Javító-nevelő munka	4	8	7	2	1
Pénzbüntetés	8	7	5	1	—
Ebből felfüggesztve	—	—	—	—	—

A Bn. az üzletszerű kéjelgés alapesetét vétségként, a visszaeső általi elkövetést, valamint a rábírást és elősegítést büntettként pónalizálja.

Az 1972. év adatait tartalmazza a 4. sz. táblázat.

Bűncselekmény	Elítéltek összesen	E b b ő l			
		Szab.-vesztés végrehajt.	felfüg- gesztett	Javító- nevelő munka	Pénz- büntetés
Üzletszerű kéjelgés vétsége	61	30	26	4	1
Üzletszerű kéjelgés, rábírást, elősegítés büntette	52	44	5	3	—
Összesen:	113	74	31	7	1

Igen figyelemreméltó, hogy amíg általában — más bűncselekmény-csoportok tekintetében — a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése igen magas (kb. 50%), itt jóval alacsonyabb. Nyilvánvaló, hogy ezeknél a cselekményeknél a bírói eljárás már olyan szituációt és személyt érint, amely nem ad lehetőséget a felfüggesztésre.

A bemutatott táblázatok a bírósági és bünfelderítési statisztika adatait tartalmazzák. A felelősségre vont prostituáltak száma az adatoknál lényegesen nagyobb. Egy részük más (pl. vagyon elleni vagy devizagazdálkodást sértő) bűncselekmény miatt lett elítélve. Nem kevés azoknak a száma sem, akiknek a felelősségre vonása szabálysértési eljárás keretében történt.

Amint a fentiekből is kitűnik, az összbüntözéshez viszonyítva a prostitúciós cselekmények miatt elítéltek száma nem magas. Megfigyelhető, hogy 1971-ben üzletszerű kéjelgés és üzletszerű kéjelgés elősegítése miatt felelősségre vontak

száma nagymértékben csökkent. Ez a tárgyévben végrehajtott közkegyelmi rendelkezésnek is betudható.

A számok a szóban forgó bűnözés vonatkozásában nem a prostitúciónak, hanem a bűnüldöző szervek idevágó tevékenységének a dinamizmusát tükrözik. Természetesen a bűnüldözés aktívabb és hatékonyabb, mint ahogyan azt a bűnügyi statisztika jelzi.

Amint már említettük, ennél a bűncselekményi csoportnál a legmagasabb a látens bűnözés. A cselekmények jellegén túlmenően elősegíti ezt a tényt az is, hogy az üzletszerű kéjtelenségnek nincs büntetőjogi szempontból vett „sértettje”, valamint az, hogy az „üzletszerűség” bizonyítása a bűnüldöző szerveknek nagy nehézséget okoz.

Az e területen megnyilvánuló latens bűnözést feltétlenül szükséges vizsgálnunk, és a következtetések levonásával figyelembe kell vennünk. A latens bűnözés vizsgálatának lehetősége természetesen összefügg a bűnügyi statisztika módszereinek fejlődésével is.³³ A probléma megközelítése és vizsgálata azonban nem elegendő a bűnügyi statisztika oldaláról, hanem tanulmányoznunk kell azokat a társadalmi viszonyokat is, amelyek keretében a bűncselekmény mint egyedi, individuális jelenség, valamint a bűnözés mint társadalmi tömegjelenség létrejön. Ezen vizsgálati eredmények birtokában azután fel lehet tárni azokat az okokat, feltételeket, amelyek e bűncselekmények megvalósulásánál közrejátszanak.³⁴

A prostitúció antagonisztikus ellentmondásban van társadalmi rendünkkel, mert az emberi méltóság teljes degradálását jelenti; semmiképpen sem egyeztethető össze társadalmi célkitűzéseinkkel, ellenkezőleg — kihatásainál fogva — veszélyezteti azokat. A prostitúciós cselekmény önmagában véve sérelmet nem okoz senkinek, látszólag alkalmas bizonyos fokig a társadalmi kérdésként megnyilvánuló szexuális szükségletet szolgálni, ezért a sok téves felfogás e téren. A valóság tényei viszont azt bizonyítják, hogy a prostitúció nem old meg semmit, ellenben zülleszt, bomlaszt és szerteágazóan veszélyezteti a társadalom fejlődését.

Véleményünk szerint ma Magyarországon a prostitúció gyakorlásának a következő formái találhatók:

1. Az ún. utcai prostitúció. Az elkövetők pályaudvarokon, kocsmákban, italboltokban ismerkednek, nyíltan tesznek ajánlatot, és az ellenértéket készpénzben követelik. Főleg a fővárosban tevékenykednek, zömmel ittas, vidékről felkerült személyeket szólítanak meg. Az elkövetők nagy része büntetett előéletű, speciális visszaeső és maga is alkoholista. Ennél a csoportnál a leggyakoribb az ittas személy sérelmére elkövetett „markecolás” vagy rablás, amelyben a prostituálton kívül két vagy több személy is részt vesz. A nemű érintkezés parkokban, tereken, pályaudvarokon, vasúti töltések mellett, vasúti kocsikban vagy a prostituált, illetve partner szállásán történik. Munkaviszonnal

³³ Balázs József: A bűnözés mérésének elméleti alapkérdései. Acta Juridica et Politica. Tomus XIX. Fasc. 1. Szeged. 1972. Borsi Zoltán—Halász Kálmán: A bűnözés megismerésének statisztikai módszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1972.

³⁴ Vö.: Vermes Miklós: A kriminológiai kutatások módszertani kérdései. Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője. 1961. évi 1—2. szám 75—94. old. Szabó András: Nevelési helyzet alapproblémái a fiatalok börtönében. Állam- és Jogtudomány 1962. évi 3. sz. Továbbá: Szabó András: A kriminológiai alap kutatások elvi kérdései. AJI. 1963. 319—340. old. Vigh József: A bűnözés okainak problémái. J. K. 1963. évi 9. sz. 490—503. old.

és bejelentett lakással nem rendelkeznek. A prostituáltaknak ez a csoportja a nemi betegségek legfőbb terjesztője. Tagjaik a lumpen rétegekből kerülnek ki.

2. A második csoportba azok tartoznak, akik állandó vagy alkalmi munkaviszonnyal és bejelentett lakással rendelkeznek. Szabad idejükben főleg szórakozóhelyeken jelennek meg. Itt ismerkednek. Rendelkeznek a létfenntartásukhoz szükséges anyagiakkal; prostitúciós tevékenységet azért folytatnak, hogy plusz jövedelemre tegyenek szert. A nemi kapcsolat lebonyolítására vagy a saját, vagy a partner lakását használják fel, de gyakran előfordul, hogy szobát bérelnek állandó vagy eseti jelleggel.

3. A harmadik csoportot azok a — főleg vidékről a fővárosba került — fiatal lányok alkotják, akik szállás és ellátás fejében létesítenek nemi kapcsolatot a szállásadóval, és sok esetben az általa bemutatott férfiakkal. Ez az eset igen gyakori és tipikus útja az elzüllésnek, a prostituálódásnak. A későbbiek során ugyanis a közösülésért már pénzt fogadnak el, és ha van is munkaviszonyuk, az csupán leplezési célokat szolgál.

4. Igen sajátos a negyedik csoportba sorolható forma a vállalatoknál, intézményeknél folyamatos munkaviszonyban levők, akik valamely előny vagy egzisztenciális érdek biztosításáért létesítenek a munkahelyen nemi kapcsolatot. Ennek a csoportnak a tagjai előmenetelüket, jobb munkahelyi körülményeket, „karrierjüket” kívánják az ez irányú törekvéseiket elősegítő személyekkel való szexuális érintkezések révén biztosítani. Természetesen nem sorolhatók ide azok, akik függő helyzetük következtében kényszerülnek a nemi viszony létesítésére. Az előbbieken vázolt magatartás ugyanis a munkahelyi légkör mérgezése, a korrupció elősegítése vagy kialakítása folytán — habár más vonatkozásban — éppen olyan veszélyes a társadalomra, mint az egyéb jellegű prostitúciós tevékenység.

5. Az ötödik, a főleg külföldiekre specializálódott csoport, amelynek tagjai a legfiatalabb korosztályból kerülnek ki. Ezek tevékenysége a luxushotelekre, az elegáns szórakozóhelyekre koncentrálódik. Nemi tevékenységükért sok esetben volutát, arany tárgyakat, ékszereket vagy egyéb nagy értékű ajándékokat kérnek. Kerítők — főleg szállodai és vendéglátóipari alkalmazottak — közreműködését is igénybe veszik. Gyakran egy-egy külföldi személlyel több hetet töltenek el nyaralóhelyeken. Mivel nemi kapcsolatot zömmel külföldiekkel létesítenek, e csoport tagjainak kiemelkedő jelentős szerepük van a nemi betegségek terjesztésében.

6. Hatodik csoportként vehetők figyelembe a galerikben „közös birtokolt” fiatalok lányok. Ők ugyancsak arra tartanak igényt, hogy kiadásait, szórakozásait a galeri tagjai fedezzék, azonban sok esetben előfordul az is, hogy a csoport részére pénzt úgy szereznek, hogy idősebb férfiakkal pénzért közösülnek. Személyiségük nagyfokú eltorzulását mutatja a partnerek sűrű váltogatása, illetve csoportos közösülésekben való részvételük.³⁵

5. A prostitúció okai a polgári társadalmakban

A jelenség okainak megmagyarázására az idők folyamán különböző nézetelek alakultak ki. Egyesek biológiai tényezőkkel, mások antropológiai elméletekkel próbálták magyarázni. Nézeteik egy közös ponton találkoztak: a prostitúció okait az egyénben, a személyben keresték, ugyanakkor a társadalmi

³⁵ Molnár József i. m. 427—431. old.

összefüggéseket, hatásokat teljesen figyelmen kívül hagyták. Igen érdekes a századforduló egyik neves kutatójának, M. Rubnernek a megállapítása: „női prostitúció minden időben és a föld minden népénél létezett: elpusztíthatatlan, mert a nemi érintkezést szolgálja, az emberi természetből fakad, és mert a prostitúcióra való hajlam sok esetben úgyszólván egyes nők veleszületett hibáival magyarázható”. Az idézet nagyon pregnánsan fejezi ki a polgári szerzők felfogását. Nézeteikből az is megállapítható, hogy a prostitúciót szükséges rossznak tekintették. Amint az emberi életnek a betegség, úgy az emberi kultúrának a prostitúció szükséges velejárója.³⁶

A marxista szerzők bírálatainak hatására elméleteik tarthatatlanná váltak. Így megpróbálták e jelenség okait a társadalmi viszonyokban keresni.

A kizsákmányoláson alapuló társadalmi rendszerekben a nő is, a szerelem is áruvá vált. A magántulajdon uralma megpecsételte a nő sorsát, a korábban egyenjogú, tiszteletben álló nő szabadsága megszűnt. (A feudalizmusban pl. a földesúr gátlástalanul rendelkezett a jobbágy nők nemi szabadságával is.)³⁷

A nyomor, az alkoholizmus, az egyenlő munkáért egyenlőtlen bér gyakorlat, a munkanélküliség, a képzetlenség, az alacsony kulturális színvonal vezet az ellenszolgáltatásért végzett nemi kapcsolathoz, a prostitúcióhoz. A prostitúció oly mértékben terjed, ahogyan nő a különböző iparágakban munkát vállaló nők száma. Azok a polgári szerzők is, azonban akik a fentiekben látják a prostitúció okait, tovább nem mennek. Nem veszik, vagy nem akarják észrevenni, hogy ezek az okok csak másodlagosak, származékosak. Az alapvető a kizsákmányoláson alapuló társadalmi rend.³⁸

Igen sok prostituált kerül ki a háztartási alkalmazottak köréből. Flexner és Meier több országra kiterjedő vizsgálatai is ezt a tényt támasztják alá. Az alkalmazottak általában kiszolgáltatott helyzetben vannak, nemi szabadságukat illetően is.³⁹

A mai fejlett tőkés országokban tapasztalható új jelenségek az elősegítő körülmények behatóbb vizsgálatát tették szükségessé. A prostitúciót elősegítő szexuális tevékenység fokozódásával foglalkozik több mai burzsoá teoretikus is. Grassberger a következő megállapítást teszi: A II. világháború után a technikai-tudományos haladás üteme nagymértékben meggyorsult. A gépek tökéletesítése, az automatizálás következtében a munkaidő csökken, a szabad idő növekszik. A megnövekedett szabad idő felhasználása sok esetben fokozott szexuális tevékenység formájában történik, amely a prostitúcióhoz vezet.⁴⁰ Erich Fromm szerint az ember magatartása, személyisége különböző erkölcsi, társadalmi együttélési szabályok által korlátozott. Az egyén a természettől már

³⁶ Cesare Lombroso: *La donna delinquente*. Róma. 1893. Max Rubner: *Lehrbuch der Hygiene*. Lipcse. 1907. A. Bebel. i. m. 189—227. old. Alfred Kinsey: *Sexual behaviour of the human female*. Philadelphia. 1953. Ismeretes az a nézet is, hogy a prostitúciós magatartások létezése determinált: ameddig kielégítetlen szükséglet van az áruviszonyok és szolgáltatások területén, van gazdasági jellegű bűnözés. E szerint amíg van a férfiaknál szükséglet a megvásárolható szexuális érintkezésre, addig létezik prostitúció is. Ez társadalmi probléma abban az értelemben, hogy az ilyen jellegű választás és döntés a meglévő szükséglet kielégítésére egyáltalán lehetséges mint alternatíva. Ezzel némileg összefüggésben Lukács—Traytler idézett munkájában felveti a férfiak felelősségét is.

³⁷ A. Bebel i. m.: 189—227. old.

³⁸ Vö.: Földvári—Vigh: *Kriminológia*. Egységes egyetemi jegyzet. 73—84. old.

³⁹ A. Flexner: *Die prostitution in Europa*. Berlin. 1921. E. Meier: *Die behandlung der Prostitution im sweizerischen, Strafrecht*. Zürich. 1948.

⁴⁰ Földvári—Vigh: i. m. 81. old.

elidegenedett, de a társadalom még nem fogadta be, nem találta meg a társadalmi együttélés formáját. Ez belső feszültséget, szorongást vált ki. Ennek a feszültségnek a feloldása, a szorongásból való menekülés szabados nemi tevékenység útján is történhet.⁴¹

6. A prostitúció okai hazánkban

Vizsgálva a prostitúció okait Magyarországon, feltétlenül figyelembe kell vennünk azt a társadalmi fejlődést, amelynek következtében a társadalmi struktúrában rejlő objektív okok egyre inkább háttérbe szorúlnak. A szocializmus építése — egyebek mellett — e téren is mélyreható változást hozott, a nők felszabadítását, egyenjogúságát eredményezte. Ezzel ellentétben előtérbe lépnek a még élénken élő tudati maradványok, a fejlődés fokozatosságából adódó fogyatékoságai, a konkrét feltételeknek és a személyiség bizonyos fokú pszichés elváltozása.

A prostitúció okait nem lehet egy — elszigetelt — tényben meghatározunk, hiszen olyan bonyolult jelenséggel állunk szemben, amelynek összefüggéseit, dinamikáját, struktúráját csak komplex vizsgálat útján lehet feltárni.

A prostitúció — a dolgok természeténél fogva — döntően a fiatalkorúak és ifjú felnőttek körében valósul meg, a „bűnöző karrier” itt mindenképpen fiatalkorban indul. (Az ilyen cselekmények elkövetőinél a fiatalkorúak aránya 10—15% között mozog.)⁴² Eppen ezért itt ugyanazok az okok hatnak, amint amelyek általában a fiatalkorúak és ifjú felnőttek bűnözését kiváltják. A belső indítékok hasonlóak az analóg személyiségtorzulás folytán.

Az elősegítő okok és feltételek között szerepet játszhatnak a hypersexualitás, gyengeelméjűség vagy pl. súlyos érzelmi csalódás okozta pszichikusan traumás állapot is. Számos esetben jelentősége lehet a függő helyzetnek is, ha a jellem kiforrotlan vagy torzult.

Mások a külső elősegítő feltételek és körülmények. Az alapvető ok itt is, mint a fiatalkorúak bűnözése terén általában, hogy a társadalom ma még nem képes olyan nevelési, képzési helyzetet teremteni, amely hatékony és mindenre kiterjedő ráhatást biztosítana a kedvező személyiségfejlődés irányába.⁴³

Speciális ok az, hogy a társadalom bizonyos átmeneti formákat — amelyek közel esnek a prostitúcióhoz, de a közfelfogás még nem tartja annak — megtűr és igazol, így a fiatal korosztály számára ez az eligazodást megnehezíti. Itt nem olyan élesek a határok mint pl. a vagyon elleni bűncselekmények, személy elleni sértések stb. esetében. Kriminológiai szempontból e vonatkozásban hasonló a helyzet a korrupcióhoz, vagy az üzérkedéshez, ahol még szintén léteznek megtűrt és társadalmilag gyakorolt átmenetek.

A különbség megértéséhez — a prostitúciónak a csupán erkölcsileg elítélhető analóg helyzettől való elhatárolásához — speciális-felvilágosító-nevelő munkára lenne szükség.

⁴¹ Harry K. Wells: Freudtól Frommig a pszichoanalízis kudarca. Kossuth Kiadó. Bp. 1965.

⁴² Szabó András: A fiatalkorúak bűnözésében szerepet játszó okok és körülmények a fiatalkorúak bűnözéséről. Cikkgyűjtemény. B. M. Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség. Budapest. 1966. Vö.: A prostitúció okairól — a b) pont alatt — elmondottakkal.

⁴³ Vö.: Szabó András: Kriminológia és kriminálpedagógia. AJI. 1965. 4. sz. 479—503. old. Szabó András: Bűntett és személyiség. AJI. 1966. 4. szám. 660—676. old. Popper Péter: A kriminális személyiségzavar kialakulása. Akadémiai Kiadó. Bp. 1970.

Az előbb elmondottakat összegezve, a prostitúciós tevékenységet kiváltó, ill. megvalósulását elősegítő okokat az alábbiakban látjuk:

a) *A gyermek- és ifjúságvédelem hiányosságai.* Amint erre több szerző rámutatott — részben a bűnözést általában, részben a prostitúció kérdéseit vizsgálva —, a gyermek- és ifjúságvédelem komoly problémákat vet fel. A szülők tekintélyes része megelégszik azzal, hogy gyermeke részére a szükséges — sok esetben ezt jóval meghaladó — anyagi javakat biztosítja, de nevelésével nem foglalkozik. Úgy gondolja, hogy a gyermek, a fiatalok erkölcsi, szellemi nevelése kizárólag az iskola feladatkörébe tartozik. A normális otthoni légkör hiánya, esetleg a család széthullása, a szülők válása a fiatal érzelmi elszívárosodásához vezet. A fiatal korosztálynál a szabad idő helyes felhasználása, a szórakozás igen fontos terület. Az illetékes állami és társadalmi szervezeteknek egyik fő feladata a fiatalok kulturált szórakozásának biztosítása helyes pedagógiai elveknek megfelelően. Ennek érdekében különböző programokat, rendezvényeket, tömegmegmozdulásokat kell szervezni, amelyek társadalmilag hasznosak, és az egyéni érdeklődésnek, érdekeknek is megfelelnek.

b) *A szexuális felvilágosítás hiánya.* Tény, hogy nemcsak az átlagos életkor tolódott ki, hanem az is, hogy a fiatalok mind biológiailag, mind szellemileg korábban érnek be. Évek óta nagy vita folyik különböző fórumokon, hogy kinek a feladata a szexuális felvilágosítás, valamint arról: ez milyen életkorban és formában történjék. Ugyanakkor a legfogékonyabb korban levő fiatalok, idősebb barátok vagy barátnők elmondásából, a pornográf irodalom termékeiből ismerik meg a szexuális életet. Ebből a forrásból származó felvilágosítás a szexuális életnek csupán a vonzó oldalát mutatja be, a veszélyekre, a prostitúcióra, a nemi betegségekre nem hívja fel a figyelmet. Szorosan ide kapcsolódik a kapitalista államok, főleg a fiatalok irányában ható morálisan züllesztő hatása, a tudatos ideológiai fellazítás, valamint a pornográfia és erkölcsi szabadosság széles körben és minden eszközt felhasználó propagálása.

c) *Harmadik személy — főleg a „szobáztatók” tevékenysége.* E magatartást a Büntető Törvénykönyv sui generis bűncselekményként pönalizálja. Tevékenységük a társadalomra igen veszélyes, mert egyrészt lehetőséget biztosítanak az üzletszerű kéjelgés folytatására, másrészt — mint „kerítők” — maguk szerzik a partnereket a náluk lakó vagy szobát bérlő prostituáltak részére. Szükség lenne a munkás- és lányszállások, kollégiumok számának gyors ütemű emelésére. Így a fővárosba érkező és munkát kereső fiatal lányok a munkaalcalom mellett szállást is találhatnak, elkerülhetnék a „jóindulatú” főbérlőket.

d) *A női munka viszonylag alacsony bérezése.* A vállalatoknál, intézményeknél főleg az adminisztratív munkaköröket betöltő nők — nem kevés számú esetben — még hosszú munkaviszony birtokában is viszonylag alacsony bérezésben részesülnek. Sok helyen a fizikai munkát végző női szakmunkások is jóval kevesebb órabért kapnak, mint az azonos végzettséggel, képiséssel rendelkező és munkát végző férfiak. Ez a helyzet — „megfelelő” személyiséggel való találkozás esetén — előidézője lehet a prostitúciós tevékenységnek.

e) *Az utógondozás hiányossága.* A büntetésben egyre inkább szerepet játszik a nevelő, átnevelő jelleg. A büntetés kiszabásával, valamint a büntetés végrehajtásával azt kell elérni, hogy az elítélt megjavult emberként kerüljön vissza a társadalomba. Ennek érdekében lenne szükség hatékony és széles körű utógondozásra. Az utógondozás nemcsak és nem elsősorban a visszaesők vonat-

kozásában a legfontosabb, hanem az első büntényeseknél, mert — egyebek mellett — az első büntényesek sikeres utógondozása a visszaeső bűnözés elleni küzdelem alapvető láncszeme. E bűncselekményi kategóriánál az utógondozás kiemelkedően döntő jelentőségű. A megoldás nem megfelelő: igaz, hogy a büntetésvégrehajtási intézmények a börtönből szabadultak részére munkaalkalmat keresnek és az esetek túlnyomó többségében találnak is, viszont lakást, szállást számukra biztosítani nem tudnak, és így a szabadult vagy visszatér korábbi lakhelyére, környezetébe, vagy új lakóhelyen lakás, szállás megszerzése érdekében folytatja prostitúciós tevékenységét.

f) *Az arra illetékes szervek megelőzési tevékenységének nem kielégítő volta.* Sok esetben a bűnüldöző szerveknek tudomása van arról, hogy rossz hírű kocsmák, italboltok, eszpresszók köré prostituáltak és egyéb kétes elemek csoportosulnak. Mégis csak több-kevesebb idő elteltével teszik meg a szükséges intézkedéseket a helyzet megváltoztatása érdekében.⁴⁴ Természetesen a megelőzésnek csak egyik formája a bűnüldöző szervek ez irányú tevékenysége. A társadalom tagjainak, a különböző társadalmi szerveknek kell igen körültekintő és hatékony munkát kifejteniük annak érdekében, hogy a prostitúciót a lehető legszűkebb körre tudjuk visszaszorítani.

Az elmondottakat összegezve a prostitúciós cselekmények számának alakulása — annak ellenére, hogy a bűnügyi statisztika nem jelzi — komplex vizsgálatok folytatását követeli meg. A büntetőjogtudomány és a kriminológiai kutatásokat végző szakembereken kívül szükséges a pedagógia és a pszichológia segítsége is.

⁴⁴ Mados—Regős—Konczer: i. m. 84. old.